

Момот В.М., Момот А.В.

МОРАЛЬНО-СОЦІАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

Залишаються актуальними та потребують більш глибокого дослідження питання виховання моральності майбутніх фахівців водного транспорту під час їх професійної підготовки, в тому числі у вищих навчальних закладах.

Мета статті полягає у розкритті особливостей моральності моряка; ознайомленні спеціалістів, які здійснюють підготовку фахівців водного транспорту з можливостями виховання високоморальної особистості засобами англійської мови.

Авторами стреджується, що належний рівень морально-соціального компоненту майбутніх фахівців водного транспорту можна й необхідно формувати засобами іноземної мови. Це сприятиме покращенню якості їх фахової підготовки, формуванню тих специфічних професійно-психологічних вмінь, знань та якостей, які ефективно забезпечуватимуть їх психологічну готовність до екстремальних умов професійної діяльності моряка.

Ключові слова: моральність моряка, морально-соціальне виховання, моральні цінності, іношомовна компетентність.

Постановка проблеми. Моральність відіграє важливу роль у житті людини та у її стосунках з оточуючими, у її взаємодії з навколишнім світом. Високоморальна людина здатна зробити повноцінний моральний вибір, має тверді моральні позиції та здатна вийти за межі безпосередньої необхідності. Основою для цього виступають цінності, що виражають моральну орієнтованість і ціннісний сенс поведінки людини.

Будучи елементом моральної свідомості, ціннісні орієнтації крізь відображають не тільки корінні інтереси та основні цінності людського буття, а й формулюють більш чи менш чіткі поняття сучасної людини про сенс життя, про людяність, про співчутливість і т. п. Ціннісна орієнтація може бути спрямована як на справжні, високі цінності, так і на хибні, ниці, навіть на «антицінності». Ступінь моральності особистості, її духовності великою мірою залежить від укоріненості в її психіці стійких орієнтацій на гуманні цінності та ідеали.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема моральності привертає увагу мислителів від найдавніших часів. У філософській літературі вона систематично досліджується із середини 18 століття (І. Кант, І. Г. Фіхте, А. Шопенгауер, С. К'єркегор, М. О. Лоський, Б. П. Вишеславцев, М. О. Бердяєв). Питання вирішальної ролі морального виховання в розвитку й формуванні особистості усвідомлювалися й порушувалися багатьма вченими. Її вивчали такі відомі мислителі та педагоги, як Сократ, Арістотель, Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, І. І. Песталоцці, І. Гербарт, К. Ф. Ушинський, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський. Учені по-різному підходили до виникнення процесу виховання в цілому, оскільки стояли на різних методологічних позиціях. У 20 столітті питання морально-вольових вимірів особистості стають предметом психологічних досліджень (Л. І. Анциферова, Л. І. Божович, Б. С. Братусь, Ф. Ю. Василюк, Л. Колберг, О. М. Леон'єв, А. Маслоу, Е. Фромм, С. Л. Рубінштейн, В. Франкл та ін.) [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри достатню кількість наукових праць, які стосуються виховання моральності, залишаються актуальними та потребують більш глибокого дослідження питання виховання моральності майбутніх фахівців водного транспорту під час їх професійної підготовки, в тому числі у вищих навчальних закладах.

Мета статті полягає у розкритті особливостей моральності моряка; ознайомленні спеціалістів, які здійснюють підготовку фахівців водного транспорту з можливостями виховання високоморальної особистості засобами англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Моральність людини є важливим фактором для виконання нею своїх посадових обов'язків, для ефективної роботи колективу працівників будь-якої галузі діяльності. Моральність є також одним з основних факторів безпеки життєдіяльності людини у будь-якій сфері. Особливого значення моральність людини набуває у професійній діяльності моряків далекого плавання, яка протікає в умовах, пов'язаних із обмеженням простору, праці в складних кліматичних і фізичних умовах, різкого звуження зовнішніх соціальних зв'язків, підвищеної небезпеки виникнення аварійних ситуацій тощо. Успішність професійної діяльності моряків у доволі небезпечних і складних умовах залежить від багатьох чинників, зокрема рівня професійно-психологічного відбору на морські спеціальності, розвитку й прояву відповідних професійно важливих якостей моряків, ефективності системи їх спеціальної і психологічної підготовки й підвищення кваліфікації, стану і результативності психопрофілактичної та психореабілітаційної роботи з моряками тощо [4]. Одним з найважливіших чинників у роботі моряків є їх моральні цінності. У цьому контексті надзвичайно актуальним постає завдання морально-соціального виховання фахівців водного транспорту протягом всього навчання й при вивченні всіх предметів у навчальних закладах, які готують майбутніх моряків. Отже, морально-соціальне виховання майбутніх моряків має здійснюватись також при опанування ними англійською мовою, вивчення якої передбачено протягом усього всього часу підготовки фахівців водного транспорту у вищих навчальних закладах відповідного напрямку.

Аспекти формування морально-ціннісних орієнтацій молоді частково розглянуті сучасною наукою. Становлення й розвиток моральних цінностей досліджували Г. Іванова, О. Рудіна, вплив колективу на цей процес – М. Казакіна, Е. Помиткін, а особливості морального розвитку особистості та механізми формування моральних цінностей та ціннісних орієнтацій – І. Бех, В. Галуз'як, А. Донцов та ін. Теоретичні та методологічні засади виховання моральних цінностей та ціннісних орієнтацій засобами світової культури висвітлено у працях М. Бахтіна, В. Біблера, Л. Виготського, М. Кагана, Д. Лихачова та ін. У своїх працях М. Бахтін та В. Біблер обґрунтовують концепції активного існування людини в культурному просторі, а Д. Лихачов та В. Сухомлинський наголошують на сутності художньої культури як специфічної форми відображення морально-ціннісного досвіду людства. У більшості наукових праць представлено роботу з морально-ціннісного виховання старшокласників, вихованню ж молодших школярів приділено недостатньо уваги.

Підходи до морального виховання у процесі вивчення іноземної розглядаються у працях Голобородько О., Гала М. Про це також йдеться в дисертаційній роботі О. Тирон [7]. Моральність у контексті спілкування проявляється у ставленні до співрозмовника, манері говорити, охоплює потребу особистості у здійсненні моральних дій і вчинків. Л. Орбан-Лембрик зазначає, що компоненти морального здоров'я особистості (моральні переконання, якості, звички, здібності й дії) виконують вищу регулятивну функцію стосовно процесу формування навичок спілкування [5]. Високий рівень розвитку моральної культури дає змогу людині не лише свідомо та систематично долати негативні риси свого характеру, а й якомога повніше гуманізувати взаємини з іншими. У спілкуванні особистість послідовно втілює загальнолюдські норми й принципи, дотримується кодексу поведінки, яка передбачає певний тип моральних стосунків. Так, до морально-соціальних принципів спілкування належать такі: гуманізація і демократизація стосунків, повага до співрозмовників і самоповага, соціальна справедливість і толерантність, суверенність особистості, неупереджене ставлення до партнерів зі спілкування, врахування інтересів співрозмовників, чесність тощо.

У процесі спілкування в повсякденні і в міжнародному екіпажі, зокрема, майбутні моряки стикаються із завданнями, пов'язаними з потребою контролювати власну поведінку та манеру спілкування відповідно до норм моралі, опановувати бажання виявити грубість чи агресивність, аби не створювати конфліктну ситуацію [7].

Не секрет, що в умовах сучасної жорсткої конкуренції й постійної загрози економічної кризи, судноплавні компанії все менше витрачають коштів на будівництво нових суден й

намагаються максимально використовувати вже наявні судна, вкладаючи на якомога менше коштів на якісний і своєчасний ремонт та заощаджуючи на засобах безпеки. Дуже часто також капітан та члени екіпажу намагаються заробити додаткові кошти нехтуючи правилами безпеки, що, в свою чергу, призводить до економічних втрат, загрожує здоров'ю та життю як самих членів екіпажу, так і пасажирів судна. Отже, дуже важливою є не тільки якісна фахова підготовка майбутніх фахівців водного транспорту, а й їх моральне виховання, оскільки в даній галузі морально-духовні цінності є також засобом безпеки працівників та пасажирів.

Предмети, які вивчаються майбутніми моряками власне є інструментом становлення їх особистісних якостей, їх соціальних і духовних орієнтирів. Не будучи винятком, навчальний предмет «Іноземна мова» має істотну особливість: він вивчається як засіб спілкування, а тематика й ситуації на для промови приносяться ззовні. Предмет «Іноземна мова» є відкритим для використання змісту з різних галузей знань, змісту інших навчальних предметів. Під час вивчення іноземної мови можна торкатись різних проблем й обговорювати будь-які теми, які дозволяють формувати навички критичного мислення, дозволяють співвіднести свої думки до нових норм суспільної моралі.

До прийомів, які сприяють моральному вихованню студентів на заняттях з іноземної мови, можна віднести колективні форми взаємодії. У тому числі можна назвати групову і парну роботи. Саме групах і парах проходить обговорення тій чи іншій проблеми, саме у взаємодії з оточуючими складаються певні погляди. Отже, обговорення проблеми, у цьому випадку виступає одним з прийомів роботи. Причому робота не закінчується самим обговоренням. Рішення, прийняте під час обговорення якоїсь проблеми, презентується всій групі, тоді як група вибирає найкраще вирішення і обґрунтовує свій вибір.

Наступним ефективним прийомом роботи у згаданій вище напрямі є рольова гра. Рольова гра є також формою колективного взаємодії. Однак у цьому разі кожен студент вже несе індивідуальну відповідальність за своє рішення. У той самий час у рольовій грі зазвичай попередньо обумовлюється лінія поведінки учасника гри у певній ситуації. Хоча в окремих випадках може обумовлюватись лише результат взаємодії, тоді як лінія поведінки залишається поза вибором самого студента. Як підсумковий етап рольової гри можна запровадити етап рефлексії з тим, щоб студенти змогли проаналізувати доречність, необхідність, і ефективність тієї чи іншої моделі поведінки. Звісно, багато в чому поведінка у рольовій грі рольовий визначається досліджуваним мовним матеріалом, але моральна спрямованість також впливає на варіант поведінки. Завдання викладача – показати зразки поведінки, обґрунтувавши їх з погляду розумності і моралі, визначити поведінку в певній проблемній ситуації та у разі потреби провести корекцію даної поведінки, але й у жодному разі не в формі повчання чи настанови.

Висновки і пропозиції. Належний рівень морально-соціального компоненту майбутніх фахівців водного транспорту можна й необхідно формувати засобами іноземної мови. Це сприятиме покращенню якості їх фахової підготовки, формуванню тих специфічних професійно-психологічних вмінь, знань та якостей, які ефективно забезпечуватимуть їх психологічну готовність до екстремальних умов (екстремальних ситуацій) професійної діяльності моряка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гала М., Виховання морально-ціннісних орієнтацій школярів засобами німецької казки. – Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. – 2008. – Вип. 15. – С. 40-42.
2. Голобородько О. Особистісно орієнтований підхід до морального виховання учнів 6-7 класів у процесі вивчення іноземної мови: автореф. дис. – Інститут проблем виховання Академії пед. Наук України. – Київ, 2008. – 22 с.
3. Голікова В., Потапов Є., Шафран Л. Аварії морських суден і професійна компетентність плавскладу.
4. Криворотько Г. С. Психологічна характеристика особливих умов діяльності моряків далекого плавання. – Науковий вісник 2 (1) 2012 Львівського державного університету внутрішніх справ. С. 400-408.

5. Л. Орбан-Лембрик. Соціальна психологія особистості і спілкування. – К.:Либідь, 2004. – 576 с.

6. Стоян Т. Діловий етикет: моральні цінності і культура поведінки бізнесмена.- К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 232 с.

7. Тирон О. Психолого-педагогічні основи формування іншомовної компетентності майбутніх моряків: автореф. дис. – Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Київ, 2016. – 24 с.

8. Фоміна Л., Скорбач Т., Кулікова І. Історико-педагогічний аналіз розвитку проблеми морального виховання. – Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД». – Переяслав-Хмельницький, 2013.

Момот В.М., Момот А.В.

МОРАЛЬНО-СОЦІАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ІНОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТА ВОДНОГО ТРАНСПОРТА

Остаются актуальными и требуют более глубокого исследования вопросы воспитания нравственности будущих специалистов водного транспорта во время их профессиональной подготовки, в том числе в высших учебных заведениях.

Цель статьи заключается в раскрытии особенностей нравственности моряка; ознакомлении специалистов, осуществляющих подготовку специалистов водного транспорта с возможностями воспитания высоконравственной личности средствами английского языка.

Авторами утверждается, что надлежащий уровень морально-социального компонента будущих специалистов водного транспорта можно и нужно формировать средствами иностранного языка. Это будет способствовать улучшению качества их профессиональной подготовки, формированию тех специфических профессионально-психологических умений, знаний и качеств, которые эффективно обеспечивают их психологическую готовность к экстремальным условиям профессиональной деятельности моряка.

Ключевые слова: моральность моряка, морально-социальное воспитание, моральные ценности, иноязычная компетентность.

Momot V., Momot A.

MORAL AND SOCIAL COMPONENT OF THE FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF THE WATER TRANSPORT SPECIALIST

They remain relevant and require a more in-depth study of the issue of upbringing the morale of future specialists in water transport during their training, including in higher education institutions.

The purpose of the paper is to reveal the particularities of the sailor's morality; familiarization with specialists who train water transport specialists with the possibilities of raising a high moral personality by means of English language.

The authors argue that the appropriate level of moral and social component of future specialists in water transport can and must be formed by means of a foreign language. This will improve the quality of their professional training, the formation of those specific professional-psychological skills, knowledge and qualities that will effectively ensure their psychological readiness for the extreme conditions of professional activity of the seaman.

Key words: seaman morality, moral and social training, moral standards, foreign language competence.